

ראשון

דברים 29

“You stand, this day all of you before
Adonoy, your God; your tribal
chieftains, your elders and your law
officers, every man of Yisroel.

9 אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם
שבטיכם וזקניכם ושריכם כל איש ישראל:
properly

אתון קימין יומא דין כלכון קדם יי אלהכון רישיכון
שבטיכון סביכון וסרכיכון כל אנש ישראל

Rashi

אתם נצבים. מלמד, שכינסם משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם בברית:
ראשיכם שבטיכם. ראשיכם לשבטיכם:
זקנים ושריכם. החשוב חשוב קודם, ואחר כך כל איש ישראל:

Your young, your wives, and your
convert who is within your camps; from
your wood cutters to the water drawers.

to chop or
carve wood

children

10 טפכם נשיכם וגרף אשר בקרב מחניף מחטב

to bale up
water

עציד עד שאב מימיה:

טפלכון נשיכון וגירף די בגו משריתך מלקט אעיד
עד מלי מייד

Rashi

מחוטב עציד. מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים, ויעשו גם
המה בערמה (יהושע ט, ד), ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים (תנחומא נצבים פ"ב, יבמות עט):

For your passage into the covenant of Adonoy, your God, and His oath-curse, that Adonoy, your God, is making with you today.

לְעָלוֹתְךָ בְּקִיּוֹמֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּבְמוֹמְתֵהּ דִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ
גְזֵר עִמָּךְ יוֹמָא דִּין

11 לְעָבְרְךָ בְּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאָלְתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ פָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:

Rashi

לעברך. להיות עובר בברית. ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך, אלא כמו לַעֲשֹׂתְכֶם אֹתָם (דברים ד, יד):
לעברך בברית. דרך העברה, כך היו כורתי בריתות עושין, מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בנתיים, כמו שנאמר הָעֶגְלָה
אֲשֶׁר פָּרַתוּ לְשׁוֹנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרֵיו (ירמיה לד, יח):

In order to sustain you today as His people, and He will be for you a God as He promised you and as He promised your forefathers Avrohom, Yitzchok, and Yaakov.

בְּדִיל לְאַקְמָא יְתָךְ יוֹמָא דִּין קְדָמוּהִי לְעַמָּא וְהוּא יְהִי
לְךָ לְאֱלֹהֵי פָמָא דִּי מְלִיל לְךָ וּכְמָא דִּי קִיִּים לְאַבְרָהָם
לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיַּעֲקֹב

12 לְמַעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם | לֹא לְעַם וְהוּא יְהִיה־לְךָ
לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּר־לְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם
לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיַּעֲקֹב:

Rashi

למען הקים אותך היום לו לעם. כל כך הוא נכנס לטרוח, למען קיים אותך לפניו לעם:
והוא יהיה לך לאלהים. לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת, לכך הוא אוסר אתכם
בשבועות הללו, שלא תקניטוהו, אחר שהוא אינו יכול להבדל מכם, עד כאן פירשתי לפי פשוטו של פרשה. ומדרש אגדה
(תנחומא נצבים פ"א), למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שנים חוץ ממ"ט
שבטורת כהנים, הוריקו פניהם, ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם, אתם נצבים היום, הרבה הכעסתם למקום
ולא עשה אתכם כלייה, והרי אתם קיימין לפניו:
היום. כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר, כך האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם, והקללות והיסורין מקיימין אתכם
ומציבין אתכם לפניו, ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אתם ראיתם את כל וגו'. דבר אחר אתם נצבים, לפי שהיו ישראל
יוצאין מפרנס לפרנס, ממשה ליהושע, לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרוזם. וכן עשה יהושע, וכן שמואל התיצבו וְאֶשְׁפָּטָה
אֹתְכֶם (שמואל-א יב, ז), כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שואל:

And not with you alone am I making
this covenant and this oath-curse.

וְלֹא עִמָּכֶם בְּלַחֲדֵיכֶם אֲנִי גֹזֵר יְת קִמָּא הָדָא וְיִת
מוֹמְתָא הָדָא

But with whoever is here with us
standing today in the presence of
Adonoy, our God, and with those who
are not here with us today.

אֲרִי יִת מִן דְּאִיתוּהִי הָכָא עִמָּנָא קָאם יוֹמָא דִּין קָדָם יי
אֱלֹהֵנָא וְיִת מִן דְּלִיתוּהִי הָכָא עִמָּנָא יוֹמָא דִּין

For you are aware how we lived in the
land of Egypt, and how we passed
through the nations whom you passed
through.

אֲרִי אֲתוֹן יִדְעָתוֹן יִת דִּיתְבְּנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְיִת דִּי
עֲבָרְנָא בְּגוֹ עַמִּמָּיָא דִּי עֲבָרְתוֹן

Where you observed their
abominations and their loathsomeness
[idols], wood and stone, silver and gold,
that they owned.

וְחִזִּיתוֹן יִת שְׁקוּצִיָּהוֹן וְיִת טַעוּתָהוֹן אֲעָא וְאַבְנָא כְּסָפָא
וְדִהָבָא דִּי עֲמָהוֹן

13 וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְכֶם אֲנִי כָרַת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת

וְאֶת־הָאֲלֹהִים הַזֹּאת:

14 כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה עִמָּנוּ עַמְּד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה

אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנו פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם:

Rashi

ואת אשר איננו פה. ואף עם דורות העתידים להיות:

15 כִּי־אַתֶּם יֹדְעֹתֶם אֵת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת

אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:

Rashi

כי אתם ידעתם וגו' ותראו את שקוציהם. לפי שראיתם האומות עובדי אלילים, ושמא השיא לב אחד מכם אותו ללכת אחריהם:

16 וְתִרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְיֵיהֶם ^{pill} עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף ^{disgusting}

וְזָהָב אֲשֶׁר עֲמָהֶם:

Rashi

ותראו את שקוציהם. על שם שהם מאוסים כשקצים:

גלוליהם. שמוסרחים ומאוסין כגלל:

עץ ואבן. אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי, לפי שאין העובדי אלילים יראים שמא יגנבו, אבל של כסף וזהב עמהם

בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמא יגנבו:

Perhaps there is among you a man or a woman or a family or a tribe whose thoughts stray today from [being] with Adonoy, our God, to go serve the gods of those nations; lest there is within you a root producing gall and bitter fruit.

דילמא אית בכון גבר או איתתא או זרעית או שבטא
די לבה פני יומא דין מדחלתא די אלהנא למחא
למפלח ית טעות עממיא האנון דילמא אית בכון גבר
מהרהר חטאין או זדון

17 פִּנְיִישׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ-שִׁבְטָא אֲשֶׁר

לְבָבוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לַעֲבֹד

אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פִּנְיִישׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פְּרָה

a root

wormwood

רֹאשׁ וְלַעֲנָה :

Rashi

פן יש בכם וגו'. לפיכך אני צריך להשביעכם:

פן יש בכם. שמא יש בכם, אשר לבבו פנה היום מלקבל עליו הברית:

שרש פרה ראש ולענה. שרש מגדל עשב מר כגידין שהם מרים, כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבכם:

When he hears the statements of this oath-curse, he will imagine self-blessings, saying, "Peace will be my lot when I shall follow what my thoughts envision," so that the unintentional may be added to the sinful.

ויהי במשמעה ית פתגמי מומתא הדא ויחשב בלבה
למימר שלמא יהי לי ארי בהרהור לבי אנא אזל
בדיל לאוספא לה חטאי שלותא על זדנותא

18 וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֵלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ

לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה-לִּי כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֵלָךְ לַמַּעַן

arbitrariness

אֶת-הַצִּמְאָה: סָפֹת הָרָוָה sated properly

Rashi

והתברך בלבבו. לשון ברכה, יחשוב בלבו ברכת שלום לעצמו לאמר, לא יבואוני קללות הללו, אך שלום יהיה לי:

והתברך. בנדיר"א שוי"א בלע"ז כמו והתגלח, והתפלל:

בשרירות לבי אלך. במראות לבי, כמו אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרֹב (במדבר כד, יז), כלומר מה שלבי רואה לעשות: למען ספות הרוה. לפי שאוסיף לו פורענות על מה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי מעביר עליהם, וגורם עתה שאצרפם עם המזיד ואפרע ממנו הכל, וכן תרגם אונקלוס בְּדִיל לְאוֹסְפָא לִיה חֲטָאֵי שְׁלוֹתָא עַל זְדוּתָא, שאוסיף לו אני השגגות על הזדונות: הרוה. שוגג, שהוא עושה כאדם שְׁכֹר, שעושה שלא מדעת: הצמאה. שהוא עושה מדעת ובתאוה:

Adonoy will be unwilling to forgive him, because then Adonoy's nostrils will fume and His vengeful fury will enflame against that man, and there will cling to him the entire oath-curse written in this book; and Adonoy will eliminate his name from beneath the sky.

19 לֹא־יִאָּבֶה יְהוָה סִלֶּחַ לֹךְ כִּי אֲזַעְשֶׁן אֶף־יְהוָה ^{to forgive}
וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הָהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל־הָאֵלֶּה ^{to crouch}
הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמָחָה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת ^{properly}
הַשָּׁמַיִם:

לֹא יִיבִי יי לְמַשְׁבַּק לֵה אֲרִי בְּכֹן יִתְקַף רִגְזָא דִּי
וְחֻמָּתָהּ בְּגִבְרָא הָהוּא וְיִדְבְּקוֹן בֵּה כָּל לְוִטְיָא דְּכְתִיבִין
בְּסֵפֶרָא הַדִּין וְיִמָּחֵי יי יֵת שְׁמָהּ מִתַּחַת שְׁמֵיָא

Rashi

יעשן אף ה'. ע"י כעס הגוף מתחמם, והעשן יוצא מן האף, וכן עָלָה עָשָׂן בְּאָפוֹ (שמואל-ב כב, ט), ואע"פ שאין זו לפני המקום, הכתוב משמיע את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ: וקנאתו. לשון חֲמָה אנפרטמנ"ט אחיזת לבישת נקמה, ואינו מעביר על המדה:

And Adonoy will separate him for harm from all the tribes of Yisroel, in accord with all the oath-curses of the covenant inscribed in this Torah scroll.

20 וְהִבְדִּילוֹ יְהוָה לְרֵעָה מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־אֲלֹת ^{to divide}
הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:

וְיִפְרֹשְׁנָהּ יי לְבִישָׂא מִכָּל שִׁבְטֵי דִּישְׂרָאֵל כָּל־לְוִטִּי
קִימָא דְּכְתִיבִין בְּסֵפֶרָא דְּאוֹרִיתָא הַדִּין

Rashi

הכתובה בספר התורה הזה. ולמעלה הוא אומר בספר התורה הזאת, גם כָּל חָלִי וְכָל מִכָּהּ וגו' (לעיל כח, סא), הזאת לשון נקבה מוסב על התורה, הזה לשון זכר מוסב על הספר, וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות, בפרשת הקללות

הטפחא נתונה תחת בספר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכך אמר הזאת, וכאן הטפחא נתונה תחת התורה, נמצא ספר התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על הספר:

The latter generation will say—your children who will arise after you and the stranger who will come from a distant land; and they will see the plagues of that land and its illnesses that Adonoy has harmed it with.

וַיִּמַּר דָּרָא בְּתִרְאָה בְּנִיכּוֹן דִּי יְקוּמוֹן מִבְּתִרְיִכוֹן וְכִר
עֲמִמִּין דִּי יִיתִי מֵאַרְעָא רְחִיקָא וַיַּחֲזִינוּ יֵת מִחֲתָא
דְּאַרְעָא הֵהִיא וַיֵּת מִרְעָהָ דִּי אִמְרַע יֵי בֵּה

Sulfur and salt, all its land, will be burnt, it will not be seeded, and it will not sprout, and no grass will grow there; like the overturning of Sodom and Amoroh, Admoh and Tzevoyim, which Adonoy overturned in His anger and His wrath.

גִּפְרִיתָא וּמִלְחָא יִקִּידַת כָּל אֲרֵעָה לָא תִזְרַע וְלָא תִצְמַח
וְלָא יִסַּק בֵּה כָּל עֲסָבָא כְּמִהְפַּכְתָּא דְסָדֻם וְעִמְרָה
אַדְמָה וְצִבּוֹיִם דִּי הִפֹּךְ יֵי בְּרָגְזָה וּבְחִמָּתָה

And all the nations will say, “For what did Adonoy do so to this land? Why the vigor of this great anger?”

וַיִּמְרוּן כָּל עַמִּמִּיא עַל מָה עֲבַד יֵי כְדִין לְאַרְעָא הָדָא
מָה תְּקוּף רָגְזָא רַבָּא הָדִין

21 וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרִיוֹן בְּנִיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם
וְהַנִּזְכָּרִי ^{foreigner} אֲשֶׁר יָבֹא מֵאַרְץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מַלְכוֹת
הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ ^{a malady} אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ:

22 גִּפְרִית ^{sulfur} וּמִלַּח שָׂרְפָה כָּל־אַרְצָהּ לֹא תִזְרַע וְלֹא
תִצְמַח ^{to sprout} וְלֹא־יִצְלָה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כְּמִהְפַּכַת סָדֻם ^{revolution}
וְעִמְרָה אַדְמָה וְצִבְיִים [וְצִבּוֹיִם] אֲשֶׁר הִפֹּךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ
וּבְחִמָּתוֹ:

23 וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה יְהוָה כֵּכָה לְאַרְץ
הַזֹּאת מָה ^{a burning} חֲרִי ^{anger} הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:

And they will reply, "Because they forsook the covenant of Adonoy, the God of their forefathers, which He made with them when He took them out of the land of Egypt.

וַיֹּמְרוּ עַל דְּשִׁבְקוֹ יְת קִימָא דִּי אֱלֹהָא דְאַבְהָתְהוֹן דִּי
גִזְר עֲמֵהוֹן בְּאַפְקוּתֵיהּ יְתֵהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם

And they went and served other gods and prostrated themselves to them; gods unknown to them and [which] He had not apportioned to them.

וַאֲזָלוּ וּפְלָחוּ לְטַעֲנוֹת עַמְמֵיָא וּסְגִידוּ לְהוֹן דְּחָלָן דִּי לֹא
יִדְעִנּוּן וְלֹא אוֹטִיבֵא לְהוֹן

24 וַאֲמָרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם

אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאָם אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

25 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים

אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:

Rashi

לא ידעום. לא ידעו בהם גבורת אלהות:

ולא חלק להם. לא נתנם לחלקם. ואונקלוס תרגם ולא אוטיבא להון, לא הטיבו להם שום טובה, ולשון לא חלק, אותו אלוה

שבחרו להם, לא חלק להם שום נחלה ושום חלק:

And Adonoy became furious with that land, [causing Him] to bring on it the entire curse written in this book.

וַתִּקַּף רָגְזָא דִּי בְּאַרְעָא הַהִיא לֹא־יִתְאַה עֲלֶיהָ יְת כָּל
לְוִטִּיָא דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא הַדִּין

And Adonoy forced them away from their land with anger and wrath and great fury; and He cast them into another land like this day.

וַטְלַטְלִנּוּן יִי מֵעַל אֶרְעֵהוֹן בְּרָגְזוֹ וּבְחִמָּתָא וּבְתִקּוּף רָגְזוֹ
וַאֲגִלְנוּן לְאַרְעָא אַחֲרֵי כִּיּוּמָא הַדִּין

26 וַיַּחֲרֵאֲף יְהוָה בְּאַרְץ הַהִיא לְהִבִּיא עָלֶיהָ

אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בְּסִפְרֵי הַזֶּה:

to tear
away

27 וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בְּאַף וּבְחִמָּה וּבְקִצְף

גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵּם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה:

Rashi

ויתשם ה'. כתרִגומו וטלִטלינו, וכן הִנֵּי נִתְשָׁם מֵעַל אֲדָמָתָם (ירמיה יב, יד):

The hidden [matters] are Adonoy's, our
God's, and the revealed [matters] are
ours and our children's forever, to
perform all the statements of this Torah.

דִּמְטָמְרוּ קָדָם יי אֱלֹהֵנָּא וּדְמַגְלִין לָנָא וְלִבְנֵינָא עַד עָלָם
לְמַעַבְד יֵת כָּל פְּתָגְמֵי אִוְרֵיתָא הָדָא

28 הַנִּסְתָּרוֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וְלִבְנֵינוּ עַד־עוֹלָם

לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (ס)

Rashi

הנסתרות לה' אלהינו. ואם תאמרו מה בידינו לעשות, אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד, שנאמר (לעיל כא) פן יש
בכם איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חבירו, אין אני מעניש אתכם על
הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו, לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם,
יענוש את הרבים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן (סנהדרין מג:),
משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל, ונעשו ערבים זה לזה:

שני

דברים 30

When it happens that there come upon
you all these statements, the blessing
and the curse that I have set before you;
and you will restore to your perception
amid all the nations where Adonoy,
your God, has exiled you.

וַיְהִי אֲרִי יִיתוּן עָלֶיךָ כָּל פְּתָגְמֵי הָאֱלֹיִן בְּרָכוֹ וּלְוִטִּין דִּי
יְהִיבִית קִדְמָךְ וַתִּתּוֹב לְלִבְךָ בְּכָל עַמְמֵי דִי אֲגִלְךָ יי
אֱלֹהֶיךָ לְתַמּוֹן

1 וַיְהִי כִּי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה

וְהַקְלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל־לִבְךָ

בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיתִךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: ^{to push off}

You will return to Adonoy, your God,
and obey Him exactly as I am
commanding you today, you and your
sons, wholeheartedly and with your
whole being.

וּתְּחֹב לַדְּחֻלָּתָא דִּי אֱלֹהִי וּתְקַבֵּל לְמִימְרָהּ כָּכָל דִּי
אֲנָא מְפַקְדָּךְ יוֹמָא דִּין אֶת וּבְנֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל
נַפְשֶׁךָ

Adonoy, your God, will bring back your
returnees and will be merciful toward
you; and He will return and gather you
from all the peoples that Adonoy, your
God, has dispersed you there.

וְיָתוּב יְיָ אֱלֹהֶיךָ יֵת שְׁבֵי גְלוּתְךָ וִירְחֻם עָלֶיךָ וְיִתְּחַב
וְיִכְנָשְׁנֶךָ מִכָּל עַמֵּמָיָא דִּי בָדְרָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְתַמָּן

2 וְשָׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי כָכָל אֲשֶׁר־אֲנִי
מְצַוֶּךָ הַיּוֹם אֵתָּה וּבְנֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ:

3 וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצֶךָ
מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:

Rashi

ושב ה' אליהך את שבותך. היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן (מגילה כט.), כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הקתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יום קבוץ גלויות, ובקושי, כאילו הוא עצמו צריך להיות אחוז בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל (ישעיה כז, יב), ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן, ושבתי את שבות מצרים (יחזקאל כט, יד):

If your exiled one will be at the edge of
the heavens, from there will Adonoy,
your God, gather you and from there
will He take you.

אִם יְהִי גְלוּתְךָ בְּסִיפֵי שָׁמַיָא מִתַּמָּן יִכְנָשְׁנֶךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ
וּמִתַּמָּן יִקְרִבְנֶךָ

4 אִם־יִהְיֶה נִדְחֶךָ בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:

And Adonoy, your God, will bring you
to the land that your forefathers
inherited and you will inherit it; and He
will benefit you and multiply you more
than your forefathers.

וַיַּעֲלֶנּוּ יי אֱלֹהֶיךָ לְאַרְעָא דִּירִיתוּ אֲבֹהֶיךָ וְתִרְתֶּהּ וְיִוֹטֵב
לְךָ וְיִסְגְּנֶךָ מֵאֲבֹהֶיךָ

And Adonoy, your God, will circumcise
your heart and the heart of your
descendants, to love Adonoy, your God,
wholeheartedly and with all your being
in order that you live.

וַיַּעֲדֵי יי אֱלֹהֶיךָ יֵת טַפְּשׁוֹת לְבָבְךָ וְיֵת טַפְּשׁוֹת לְבָא
דְּבָנֶיךָ לְמִרְחָם יֵת יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ
בְּדִיל חַיִּיךָ

5 וַהֲבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ

וְיִרְשָׁתָּהּ וְהִיטִבָּךְ וְהָרַבָּךְ מֵאֲבֹתֶיךָ:

6 וּמַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לִבְּךָ וְאֶת־לִבְּבָנֶיךָ וְרָעָךְ לְאַהֲבָהּ

אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיִּיךָ:

שלישי

Adonoy, your God, will place all these
oath-curses upon your enemies and
upon your foes who chased you.

וַיִּתֵּן יי אֱלֹהֶיךָ יֵת כָּל לְוִטִּיא הָאֵלִין עַל בְּעָלֵי דְבָבְךָ וְעַל
סְנָאָךְ דִּי רַדְפוּךָ

7 וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל־הָאָלֹת הָאֵלֶּה עַל־אֹיְבֶיךָ

וְעַל־שׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רַדְּפוּךָ:

And you will turn back and obey
Adonoy; and you will perform all His
commandments that I am commanding
you today.

וְאַתָּה תָּתוּב וְתִקְבֵּל לְמִימְרָא דִּי וְתַעֲבֹד יְתָ כָּל פְּקוּדוֹהִי
דִּי אֲנָא מִפְּקֻדָּי יוֹמָא דִּין

Adonoy, your God, will give you
surplus in all your endeavors, in the
fruit of your belly, and in the offspring
of your animals, and in the produce of
your soil—for benefit; for Adonoy will
return to rejoice over you for benefit as
He rejoiced over your forefathers.

וְיִוְתְּרִינָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ בְּוֹלְדָא דְמַעַךְ
וּבְוֹלְדָא דְבַעֲיָרָךְ וּבְאֵבָא דְאַרְעָךָ לְטָבָא אֲרִי יְתוּב יְיָ
לְמַחְדֵּי עֲלֶיךָ לְטָב כְּמָא דִּי חֲדֵי עַל אֲבֹהֶיךָ

When you obey Adonoy, your God, to
guard His commandments and His
statutes, written in this Torah scroll;
when you turn back to Adonoy, your
God, wholeheartedly and with all your
being.

אֲרִי תִקְבֵּל בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ לְמַטַּר פְּקוּדוֹהִי
וּקְיָמוּהִי דְכְּתִיבִין בְּסִפְרָא דְאוּרִימָא הָדִין אֲרִי תָתוּב
קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ

8 וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַעֲשִׂיתָ
אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם:

9 וְהוֹתִירָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל | מַעֲשֶׂה יָדְךָ בְּפִרְיָ בִטְנְךָ
וּבְפִרְיָ בְהֶמְתֶּךָ וּבְפִרְיָ אֲדָמָתְךָ לְטוֹבָה כִּי | יָשׁוּב יְהוָה
לְשׁוֹשׁ ^{to be bright} עֲלֶיךָ לְטוֹב כְּאֲשֶׁר־שָׂשׂ עַל־אֲבֹתֶיךָ:

10 כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו
הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: (פ)

For this mitzvah that I am commanding you today; it is not abstruse to you nor is it distant.

אַרִי תִפְקֹדְתָא הָדָא דִּי אֲנָא מְפַקְדִּי יוֹמָא דִּין לָא
מִפְרָשָׁא הִיא מִנָּךְ וְלֹא רְחִיקָא הִיא

11 כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאָת

הוא מִנָּךְ וְלֹא רְחִיקָה הוּא:

Rashi

לא נפלאה היא ממך. לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר פִּי יִפְלֹא (דברים יז, ח), אֲרִי יִתְכַּסִּי, וְתִרְדּוּ פְלָאִים (איכה א, ט), ותרד במטמוניות, מכוסה, חבושה בטמון:

It is not in heaven, [for you] to say,
“Who will go up to heaven for us, and
acquire it for us, and inform us of it,
and we will fulfill it?”

לָא בְּשָׁמַיָא הִיא לְמִימַר מִן יֶסֶק לָנָא לְשָׁמַיָא וְיִסְבֵּה
לָנָא וְיִשְׁמַעְנָא יְתֵה וְנַעֲבֹדְנָה

12 לָא בְּשָׁמַיִם הוּא לֹאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשָּׁמַיִמָה וְיִקְחֶהָ

לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:

Rashi

לא בשמים היא. שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה (עירובין נה.).

Nor is it overseas, [for you] to say,
“Who will travel overseas for us, and
acquire it for us, and inform us of it,
and we will fulfill it?”

וְלֹא מִעֲבָרָא לִימָא הִיא לְמִימַר מִן יַעֲבֵר לָנָא לְעֲבָרָא
דִּימָא וְיִסְבֵּה לָנָא וְיִשְׁמַעְנָא יְתֵה וְנַעֲבֹדְנָה

13 וְלֹא-מִעֲבָר לַיָּם הוּא לֹאמֹר מִי יַעֲבֹר-לָנוּ אֶל-עֲבֵר הַיָּם

וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:

For the matter is extremely close to you;
in your mouth and in your mind to
fulfill it.

אַרִי קָרִיב לָךְ פִּתְגָמָא לְחֻדָּא בְּפִימָךְ וּבְלִבְךָ לְמַעֲבֹדָה

14 כִּי-קָרֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבְלִבְבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ: (ס)

Rashi

כי קרוב אליך. התורה נתנה לכם בכתב ובעל פה:

רביעי

See, I have placed before you today life
and good, and death and bad.

חַזִּי דִּיהֲבִית קִדְמָךְ יוֹמָא דִּין יְת חַיִּי וְיֵת טַבָּתָא וְיֵת
מוֹתָא וְיֵת בִּישָׂא

15 רָאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב

וְאֶת־הַמּוֹת וְאֶת־הָרָע:

Rashi

את החיים ואת הטוב. זה תלוי בזה, אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות, והכתוב מפרש והולך היאך:

For which I command you this day, to
love Adonoy, your God, to go in His
ways and to guard His commandments
and His statutes and His laws; and you
will live and you will flourish, and
Adonoy, your God, will bless you in the
land that you are coming there to
inherit.

דִּי אָנָּא מְפַקְדִּיךָ יוֹמָא דִּין לְמַרְחָם יְת יי אֱלֹהֶיךָ לְמַהֲרֵי
בְּאַרְחֵן דְּתַקְנֵן קְדָמוּהִי וּלְמַטַּר פְּקוּדוּהִי וּקְיָמוּהִי
וְדִינוּהִי וְתִיחִי וְתִסְגִּי וּבִרְכָּנֶךָ יי אֱלֹהֶיךָ בְּאַרְעָא דִּי אַתָּ
עָלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ

16 אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

לֵלֶכֶת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֵייתָ

וּרְבִיתָ וּבִרְכָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה

בְּאֶשְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ:

Rashi

אשר אנכי מצוך היום לאהבה. הרי הטוב ובו תלוי: וחיית ורביית. הרי החיים:

But if your heart strays and you do not
listen, and you are misled, and you
prostrate yourself to other gods and
worship them.

וְאִם יִפְגִּי לְבָבְךָ וְלֹא תִקְבֹּל וְתִטְעִי וְתִסְגִּיד לְטִעֻת
עַמִּמֶּיךָ וְתִפְלַחנֶן

17 וְאִם־יִפְגֶּה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדְחָתָּ ^{to push off} וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ

לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:

I tell you today that you shall certainly perish; you will not remain long on the land that you are crossing the Yardein to come there to inherit.

חֲוִיתִי לְכוֹן יוֹמָא דִּין אָרִי מִיבֵד תִּיבְדוּן לָא תוֹרְכוּן
יוֹמִין עַל אַרְעָא דִּי אֶתְ עֵבֶר יֵת יִרְדְּנָא לְמַעַל לְתַמָּן
לְמִירְתָּהּ

I invoke, as witnesses against you this day, heaven and earth: Life and death have I placed before you, blessing and curse; you choose life in order that you live, you and your descendants,

אַסְהֵדִית בְּכוֹן יוֹמָא דִּין יֵת שְׁמַיָּא וְיֵת אַרְעָא חַיִּי
וּמוֹתָא יְהִיבִית קְדָמָךְ בְּרָכּוֹן וּלְוִטִין וְתַתְרַעֲי בְּחַיִּי בְּדִיל
דְּתִיחִי אֶתְ וּבְנֵיךְ

העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת. דבר אחר העידותי בכם היום את השמים וגו', אמר להם הקב"ה לישראל, הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם, שמה שנו את מדתם, שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ (קהלת א, ה), הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם, שמה שנתה מדתה, שמה זרעתם אותה ולא צמחה, או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות, לא שנו את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה: ובחרת בחיים. אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר ה' מִנֵּת חֶלְקִי וְכוֹסִי אֶתָּה תוֹמִיךְ גּוֹרְלִי (תהלים טז, ה), הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:

18 הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבֶד תֵּאבְדוּן לֹא־תֵאָרִיכוּן יָמִים

עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא שָׁמָּה

לְרִשְׁתָּהּ:

19 הִעִידְתִּי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים

וְהַמּוֹת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה וּבִחְרָתְךָ בְּחַיִּים

לְמַעַן תַּחְיֶה אֶתָּה וְזֶרְעֶךָ:

To love Adonoy, your God, to obey Him
and to cling to Him; for He is your life
and your longevity, to live on the soil
that Adonoy swore to your forefathers
—to Avrohom, to Yitzchok, and to
Yaakov—to give them.

לְמַרְחֵם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְקַבֵּלָא לְמִימְרָה וּלְאַתְקַרְבָּא
לְדַחֲלָתָהּ אַרְי הוּא חַיִּיךָ וְאוֹרְכוֹת יוֹמֶיךָ לְמַתָּב עַל
אַרְעָא דִּי קַיִים יְיָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
לְמַתָּן לְהוֹן

20 לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדָבָקָה־בּוֹ כִּי
הוּא חַיִּיךָ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשֹׁכֵת עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתֵת לָהֶם:
(פ)

דברים 31

Moshe went and he addressed these
statements to all of Yisroel.

וְאַזַּל מֹשֶׁה וּמִלִּיל יֵת פִּתְגָמִיָּא הָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל

He said to them, "I am 120 years old
today, I cannot any longer go forth and
return; for Adonoy has said to me, 'You
will not cross this Yardein.'

וְאָמַר לְהוֹן בְּרַ מָּאָה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין אָנָּא יוֹמָא דִּין לִית
אָנָּא יָכִיל עוֹד לְמַפֵּק וּלְמַעַל וַיֵּי אָמַר לִי לֹא תַעֲבֹר
יֵת יַרְדֵּנָא הַדִּין

1 וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

2 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בְּנֵי־מִצְרָיִם וְעֹשְׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי הַיּוֹם

לֹא־אוּכַל עוֹד לְצֹאת וּלְבֹא וַיְהוֶה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר

אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

Rashi

וילך משה וגו' אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות (סוטה יג:):

וה' אמר אלי. זהו פירוש לא אוכל עוד לצאת ולבוא לפי שה' אמר אלי:

לא אוכל עוד לצאת ולבוא. יכול שתשש כחו, תלמוד לומר לא כִּהְתָּה עֵינֶיךָ וְלֹא נָס לַחַה (דברים לד, ז), אלא מהו לא אוכל,

איני רשאי, שנטלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, לצאת ולבוא בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעניות

החכמה (שם):

Adonoy, your God, He is crossing
before you, He will destroy these
nations before you and you will inherit
them. Yehoshua, he is crossing before
you as Adonoy has stated.

יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִימְרָה עֲבַר קִדְמָךְ הוּא יִשְׁצִי יְתַּעֲמִיץ
הָאֲלִין מִקִּדְמָךְ וְתִירַתְנֶנּוּ יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֲבַר קִדְמָךְ כָּמָא
דִּי מַלִּיל יְיָ

And Adonoy will do to them as He did
to Sichon and to Og, kings of the
Emorites, and to their land; whom He
destroyed.

וַיַּעֲבֹד יְיָ לְהוֹן כָּמָא דִּי עֲבַד לְסִיחֹן וּלְעֹוג מֶלֶכִּי
אֱמֹרִי וְלָאֲרַעְהוֹן דִּי שְׁצִי יְתַהוֹן

Adonoy will defeat them before you,
and you will do to them in accord with
the mitzvah that I commanded you.

וַיִּמְסְרֶנּוּ יְיָ קִדְמִיכוֹן וְתַעֲבְדוּן לְהוֹן כָּכָל תַּפְקִדְתָּא דִּי
פַּקְדִית יְתִכּוֹן

Be courageous and bold, do not fear
and do not quake before them; for
Adonoy, your God, it is He Who is
going with you, He will not enfeeble
you nor will He abandon you."

תְּקִיפוּ וְאַלִּימוּ לֹא תִדְחִלוּן וְלֹא תִתְּבִירוּן מִקִּדְמִיהוֹן אֲרִי
יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא דְמַדְבֵּר קִדְמָךְ לֹא יִשְׁבַּקְנָךְ וְלֹא יִרְטֹשְׁנָךְ

3 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא | עֲבַר לְפָנֶיךָ הוּא יִשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם

הָאֲלִין מִלְּפָנֶיךָ וְיִרְשָׁתָם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֲבַר לְפָנֶיךָ

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

4 וַעֲשֵׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחֹן וּלְעֹוג מֶלֶכִּי

הָאֱמֹרִי וְלָאֲרַצָּם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

5 וַנִּתְּנָם יְהוָה לְפָנֶיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר

צִוִּיתִי אֹתְכֶם:

6 חֲזָקוּ וְאַמְצוּ ^{to awe or to dread} אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־^{to be alert} תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי

| יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ ^{to slacken} וְלֹא

יַעֲזֹבְךָ: (פ)

Rashi

לא ירפך. לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו:

חמישי

Moshe called Yehoshua and said to him as all of Yisroel watched, "Be courageous and bold, for you shall enter with this people into the land that Adonoy swore to their forefathers to give them, and you will apportion it to them.

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר לֵה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל תִּקַּח
וְאֵלִים אֲרִי אֶת תְּעוּלָּה עִם עֲמָא הָדִין לְאַרְעָא דִּי קִיִּים
יִי לְאַבְהֵתָהוֹן לְמַתָּן לְהוֹן וְאֶת תַּחֲסֻנְגָּה יִתְהוֹן

7 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל

תִּנָּק וַיֹּאמֶר ^{to be alert} כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה

אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה

תִּנְחֹלָנָה אוֹתָם:

Rashi

כי אתה תבוא את העם הזה. ארי את תעול עם עמא הדין, משה אמר ליהושע, זקנים שבדור יהיו עמך, הכל לפי דעתן ועצתן, אבל הקב"ה אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם (לקמן פסוק כג), תביא על כרחם, הכל תלוי בך, טול מקל והך על קדקדן, דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור (סנהדרין ח.):

And Adonoy is the One Who is going ahead of you, He will be with you, will not enfeeble you and will not abandon you; do not fear and do not quake.

וַיִּי הוּא דְמַדְבֵּר קִדְמָךְ מִימְרָה יְהִי בְּסַעֲדָךְ לֹא
יִשְׁבַּקְנֶךָ וְלֹא יִרְחַקְנֶךָ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְבַּר

8 וַיְהִי־הוּא הוּא | הַהֲלֹךְ לְפָנֶיךָ הוּא יְהִיָּה עִמָּךְ לֹא

יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תִחָת ^{properly} ^{to slacken}:

Moshe wrote this Torah and he gave it to the kohanim, descendants of Levi, who carry the ark of Adonoy's covenant; and to all the elders of Yisroel.

9 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי

לְוִי הַנִּשְׁאָאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי

יִשְׂרָאֵל:

וּכְתַב מֹשֶׁה יֵת אֹרֶיֶתָא הָדָא וְיַהֲבֵהּ לְכַהֲנָיָא בְּנֵי לְוִי דְנִטְלִין יֵת אַרְזֵן קִימָא דִּי וּלְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל

Rashi

ויכתוב משה וגו' ויתנה. כשנגמרה כולה נתנה לבני שבטו:

Moshe commanded them, saying: After seven years have ended, on the holy day of the Sh'mittah year, during the Sukkos festival;

10 וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֹתָם לְאֶמֶר מִקֶּץ | שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד

sabbatical
year
booth
שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחֶג הַסֻּכּוֹת :

וּפְקִיד מֹשֶׁה יִתְּהוֹן לְמִימַר מְסוּף שְׁבַע שָׁנִין בְּזִמָּן
שְׁתָּא דְשְׁמִטָּתָא בְּחֶג דְּמִטְלִיא

Rashi

מקץ שבע שנים. בשנה ראשונה של שמטה שהיא שנה שמינית, ולמה קורא אותה שנת השמטה, שעדיין שביעית נוהגת בה, בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית (ראש השנה יב):

When all of Yisroel comes to be seen in the presence of Adonoy, your God, in the place that He chooses, you shall read this Torah facing all of Yisroel for them to hear.

11 בָּבֹא כָּל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם

אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל

בְּאָזְנֵיהֶם:

בְּמִיתֵי כָּל יִשְׂרָאֵל לְאַתְחִזָּאָה קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּאַתְרָא
דִּי יִתְרַעֲי תִקְרִי יֵת אֹרֶיֶתָא הָדָא קָדָם כָּל יִשְׂרָאֵל
וְתִשְׁמְעֵנוּן

Rashi

תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים, כדאיתא במסכת סוטה (דף מא.), על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה:

Assemble the people—the men and the women and the infants, and your convert who is in your towns; in order for them to hear and in order for them to learn to fear Adonoy, your God, and they will make sure to fulfill all the statements of this Torah.

כְּנוֹשׁ יֵת עַמָּא גְבֵרִיא וְנִשְׂיָא וְטַפְּלָא וְגִיּוֹרֵי דִּי בְּקִרְוֵי
בְּדִיל דִּישְׁמַעוּן וּבְדִיל דִּילְפוּן (נ"א דִּילְפוּן) וַיְדַחְלוּ
מִקְדָּם יִי אֱלֹהֵכֹן וַיִּטְרוּן לְמַעַבְדַּי יֵת כָּל פְּתֻגְמֵי אוּרִיתָא
הָדָא

And their children who did not understand will hear and will learn to fear Adonoy, your God, all the years that you are living on the land that you are crossing the Yardein there to inherit.

וּבְנֵיהוֹן דִּי לֹא יָדְעוּן יִשְׁמַעוּן וַיִּלְפוּן (נ"א וַיִּלְפוּן)
לְמַדְחַל יֵת יִי אֱלֹהֵכֹן כָּל יוֹמֵיא דִּי אַתּוֹן קִימִין עַל
אַרְעָא דִּי אַתּוֹן עֲבְרִין יֵת יַרְדֵּנָא תַּמָּן לְמִירְתָּהּ

12 הַקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַגֵּר ^{children}

אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וַיִּירְאוּ

אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי

הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

Rashi

האנשים. ללמוד:

והנשים. לשמוע:

והטף. למה באו, לתת שכר למביאייהם (חגיגה ג.).

13 וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וּלְמַדּוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה

אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר

אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: (פ)

שישי

Adonoy said to Moshe, "Look! Your time is approaching to die. Call Yehoshua and present yourselves in Ohel Moed and I shall exhort him." Moshe went with Yehoshua and they presented themselves in Ohel Moed.

וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה הֲאֵל קָרִיבוֹ יוֹמִיךָ לְמָמָת קָרָא יֵת
יְהוֹשֻׁעַ וְאֶתְעַתְּדוּ בְּמִשְׁכַּן זְמַנָּא וְאַפְקַדְנָהּ וְאֶזְל מֹשֶׁה
וְיְהוֹשֻׁעַ וְאֶתְעַתְּדוּ בְּמִשְׁכַּן זְמַנָּא

Adonoy revealed Himself in the Ohel in a pillar of cloud; the pillar of cloud remained at the entrance of the Ohel.

וְאֶתְגַּלִּי יי בְּמִשְׁכְּנָא בְּעַמּוּדָא דְעָנָנָא וְקָם עַמּוּדָא
דְעָנָנָא עַל תְּרַע מִשְׁכְּנָא

14 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֵן קָרְבָּנוּ יְמֶיךָ לְמוֹת קְרָא

אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאַצְנֻנִי וְיִלְךְ מֹשֶׁה
to place
וְיְהוֹשֻׁעַ וְיִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

Rashi
ואצוננו. ואזרזנו:

15 וַיֵּרָא יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד עַמּוּד הָעָנָן

עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל: (ס)

Adonoy said to Moshe, "You are about to die, and this people will arise and stray after the gods of the stranger [people] of the land that they are going there among them, and they will forsake Me and break My covenant that I made with them.

וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה הֲאֵת אֶת שָׁכַב עִם אֲבֹהֶיךָ וְיָקוּם עִמָּא
הַדִּין וְיִטְעִי בְּתֵר טַעוֹת עַמִּמִּי אֲרָעָא דִּי הוּא עַל תַּמָּן
בִּינְיָהוֹן וְיִשְׁבְּקוֹן דְּחִלְתִּי וְיִשְׁנֹון יֵת קִימִי דִּי גִזְרִית
עִמָּהוֹן

And I will wax angry at them on that day and I will forsake them and I shall conceal My face from them and they will be for consuming and many evils and troubles will happen to them; and they will say on that day, "Look! Because my God is not within me did these evils happen to me."

וְיִתְקוֹף רָגְזִי בְּהוֹן בְּיוֹמָא הַהוּא וְאַרְחֻקְנוֹן וְאַסְלֵק
שְׂכִנְתִּי מִנְּהוֹן וְיִהוֹן לְמַבְז וְיַעְרְעֹן יִתְהוֹן בִּישָׁן סְגִיאוֹן
וְעָקֹן וְיִימַר בְּיוֹמָא הַהוּא הֲלֹא מְדֻלִּית שְׂכִינַת אֱלֹהִי
בִּינִי עָרְעוֹנִי בִּישָׂא הָאֵלִין

16 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם

הַזֶּה וְזָנָה | אַחֲרַי | אֱלֹהֵי גִכְר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא
בְּא־שְׁמָהּ בְּקִרְבּוֹ וְעִזְבֹּנִי ^{to break up} וְהִפֵּל אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר
כָּרַתִּי אִתּוֹ:

Rashi

נכר הארץ. גויי הארץ:

17 וַחֲרָה אֹפִי בּוֹ בְּיוֹם־הַהוּא וְעִזְבֹתֶימָם וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם

וְהָיָה לֹאֲכָל וּמִצָּאָהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בְּיוֹם
הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרָעוֹת
הָאֵלֶּה:

Rashi

והסתרתי פני. כמו שאיני רואה בצרתם:

And I will surely conceal My face on
that day because of all the wickedness
that they did, because they turned to
other gods.

וְאֲנִי סִלְקָא אֶסְלֵק שְׁכִנְתִּי מִנְהוֹן בְּיוֹמָא הַהוּא עַל כָּל
בִּישָׁא דִּי עֲבָדוּ אֲרִי אֶתְפָּנִי לְטַעוֹת עַמְמִיָּא

And now write for yourselves this song
and teach it to Bnei Yisroel to place it in
their mouths; in order that this song
will be for Me a witness against Bnei
Yisroel.

וְכַעֲנָן כְּתִיבוּ לְכוֹן יֵת תְּשַׁבְּחָתָא הָדָא וְאַלְפָּה יֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שְׁוִיָּה בְּפֻמָּהוֹן בְּדִיל דְּתֵּהִי קֳדָמִי תְּשַׁבְּחָתָא
הָדָא לְסִהֵיד בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל

18 וְאֲנִי הַסֵּתֵר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה

אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

19 וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה

אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁימָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי הַשִּׁירָה

הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל:

Rashi

את השירה הזאת. האזינו השמים (לקמן לב, א), עד וכפר אדמתו עמו (שם מג):

שביעי

For I will bring them to the land that I
swore to their forefathers, flowing milk
and honey, and they will eat, and be
full, and wax fat; and they will turn to
other gods and serve them and they
will infuriate Me and break My
covenant.

אֲרִי אֶעֱלֶנּוּן לְאֶרֶץ אֲדִי קִנְיִית לְאַבְהָתָהוֹן עֲבָדָא קָלֵב
וּדְבַשׁ וַיִּכְלוּ וַיִּשְׂבְּעוּ וַיִּתְפַּנְקוּ וַיִּתְפַּנּוּ בְּתֵר טָעוֹת
עֲמָמָא וַיִּפְלְחוּ וַיִּרְגְּזוּ קִדְמֵי וַיִּשְׁנוּ יֵת קִנְיִי

20 כִּי־אֲבִיאֲנֹו אֶל־הָאָדָמָה | אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְתָּיו זִבְתָּ

קָלֵב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע ^{to be fat} וְדִשְׁן וּפְנָה אֶל־אֱלֹהִים
אֲחֵרִים וְעִבְדוּם וַנִּגְאָצוּ ^{to break up} וְהִפָּר ^{to scorn} אֶת־בְּרִיתִי:

Rashi

ונאצוני. והכעיסוני, וכן כל נאוצ' לשון כעס:

Should many evils and troubles happen
to them, this song shall serve as
testimony before them as witness—for
it shall never be forgotten from the lips
of their progeny—for I know their
impulse that they are gratifying today
prior to My bringing them to the land
that I swore.

וַיְהִי אֲרִי יַעֲרֶעַן יְתָה בִּישׁוֹן סִגְיָאן וְעָקוֹן וְתַתֵּב תִּשְׁבַּחְתָּא
הָדָא קִדְמוּהִי לְסִהִיד אֲרִי לֹא תִתְנַשֵּׁי מִפּוּם בְּנִיהוֹן
אֲרִי גִלִּי קִדְמֵי יֵת יִצְרָהוֹן דִּי אֲנוּן עֲבָדִין יוֹמָא דִּין עַד
לֹא אֶעֱלֶנּוּן לְאֶרֶץ אֲדִי קִנְיִית

21 וְהָיָה כִּי־תִמְצָאן אֹתוֹ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה

הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי
יִדְעָתִי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עָשָׂה הַיּוֹם בְּטָרִם אֲבִיאֲנוּ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי:

Rashi

וענתה השירה הזאת לפניו לעד. שהתריתי בו בתוכה על כל המוצאות אותו:

כי לא תשכח מפי זרעו. הרי זו הבטחה לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי (שבת קלח:):

Moshe wrote this song on that day, and he taught it to Bnei Yisroel.

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת תּוֹשִׁבְחָתָא הָדָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְאֵלְפִנָּה
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל

He commanded Yehoshua, the son of Nun and said, "Be courageous and bold, for you will bring Bnei Yisroel to the land that I swore to them, and I will be with you."

וּפָקִיד יֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון וְאָמַר תִּקְרָא וְאֵלִים אָרִי אֶת
תַּעַל יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא דִּי קִנִּיתִּי לָהֶון וּמִימָרִי
יְהִי בְּסַעֲדָךְ

22 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ

אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 וַיֹּצֵא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן וַיֹּאמֶר׃ ^{to be alert} חָזַק וְאַמֵּץ כִּי אִתָּהּ

תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם

וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ:

Rashi

ויצו את יהושע בן נון. מוסב למעלה כלפי שכניה, כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם:

When Moshe finished writing the statements of this Torah in a book, till they were complete,

וַהֲוָה כֹּד שְׂצִי מֹשֶׁה לְמַכְתָּב יֵת פְּתֻגְמֵי אוֹרִיתָא הָדָא
עַל סִפְרָא עַד דְּשְׁלִימוֹ

Moshe commanded the Levites, bearers of the ark of Adonoy's covenant, saying:

וּפָקִיד מֹשֶׁה יֵת לְוָאֵי נְטָלֵי אָרוֹן קִימָא דִּי לְמִימָר

"Take this book of the Torah and place it on the side of the ark of Adonoy, your God's covenant; and it will be there as witness against you.

סִיבּוּ יֵת סִפְרָא דְּאוֹרִיתָא הַדִּין וּתְשׁוּנוֹן יֵתָה מְסִטָּר
אָרוֹן קִימָא דִּי אֱלֹהִיכוֹן וַיְהִי תָמָן בְּךָ לְסִהֵיד

24 וַיְהִי | כְּכִלּוֹת מֹשֶׁה לְכַתֵּב אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת

עַל־סֵפֶר עַד תָּמָם:

25 וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:

26 לָקַח אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וּשְׂמַתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אָרוֹן

בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד:

לקוח. כמו זכור, שמור, הלוח:

מצד ארון ברית ה'. נחלקו בו חכמי ישראל בבבא בתרא (יד:), יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח, ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח בתוך הארון:

For I know your rebelliousness your
stubbornness. Look! even while I live
with you today you have been defiers
with Adonoy, surely after my death.

the nape or
back of
the...

כִּי אֲנֹכִי יִדְעָתִי אֶת־מְרִיָּךְ וְאֶת־²⁷ עֲרֻפְךָ הַקֹּשֶׁה הֵן

to be bitter

בְּעוֹדְנִי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים הֵיטֵם עִם־יְהוָה וְאַף

כִּי־אַחֲרֵי מוֹתִי:

אֲרִי אֲנִי יִדְעָנָא יְת סִרְבָּנוּתְךָ וְיֵת קְדֻלָּךְ דְּקִשְׂיָא הָא

בְּעֵד אֲנִי קִיָּם עִמָּכוֹן יוֹמָא דִּין מְסִרְבִּין הָוִיתוֹן קִדָּם יי

וְאַף אֲרִי בְּתֵר דְּאָמוֹת

Assemble to me all the judges of your
tribes and your enforcers, and I will
declare in their hearing these
statements, and invoke as witnesses
against them heaven and earth,

properly

הַקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וְאֲדַבְּרָה²⁸

בְּאָזְנֵיהֶם אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאֶעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם

וְאֶת־הָאָרֶץ:

כְּנִישׁוּ לְוֹתִי יְת כָּל סְבִי שְׁבִטִיכוֹן וְסִרְכִיכוֹן וְאֶמְלִל

קְדָמִיהוֹן יְת פְּתִגְמִיָּא הָאֵלִין וְאֶסְהֵד בְּהוֹן יְת שְׁמִיָּא

וְיֵת אֶרְעָא

הקהילו אלי. ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עֲשֵׂה לָךְ (במדבר י, ב), ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחייו נגנזו קודם יום מותו (ס"א ביום מותו), לקיים מה שנאמר, וְאִין שְׁלִטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת (קהלת ח, ח): ואעידה בם את השמים ואת הארץ. ואם תאמר הרי כבר העיד למעלה הַעִידָתִי בָכֶם הַיּוֹם וגו' (לעיל ל, יט), התם לישראל אמר, אבל לשמים ולארץ לא אמר, ועכשיו בא לומר האזינו השמים וגו':

For I know after my death, that you will
become depraved and you will veer
from the way that I commanded you;
and harm will happen to you at the end
of time, when you do what is wicked in
Adonoy's eyes to spite Him with your
actions.

אֲרִי יִדְעֵנָא בְּתַר דְּאַמּוּת אֲרִי חֲבֵלָא תַּחֲבֵלוֹן וְתַסְטוֹן
מִן אֲרָחָא דִּי פִקְדִית יִתְכוֹן וְתַעֲרַע יִתְכוֹן בְּשִׁתָּא בְּסוֹף
יוֹמָיָא אֲרִי תַעֲבָדוֹן יִתְ דְּבִישׁ קָדָם יִי לְאַרְגָּזָא קְדָמוֹהִי
בְּעוֹבְדֵי יְדִיכוֹן

Rashi

אחרי מותי כי השחת תשחיתון. והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר ויעבד ישראל את ה' כל ימי יהושע (יהושע כד,
לא), מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו, כל זמן שיהושע חי, היה נראה למשה כאילו הוא חי:

Moshe spoke in the hearing of all the
assemblage of Yisroel the statements of
this song, till they were complete.

וּמִלִּיל מֹשֶׁה קָדָם כָּל קְהֵלָא דִּישְׂרָאֵל יִתְ פִּתְגָּמִי
תּוֹשְׁבֵיחָתָא הָדָא עַד דְּשְׁלִימוֹ

29 כִּי יִדְעֵתִי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הִשְׁחַת תִּשְׁחַתּוֹן וְסִרְתָּם

מִוְהִדְרֹךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקִרְאת אֶתְכֶם הֲרַעָה

בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה

לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם:

30 וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאַזְנוֹי כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה

הַזֹּאת עַד תִּמָּם: (פ)

Isaiah 61:10-63:9

הפטרה — ישעיהו

הפטרה

ישעיהו 61

I will greatly rejoice in the LORD, My
soul shall be joyful in my God; For He
hath clothed me with the garments of
salvation, He hath covered me with the
robe of victory, As a bridegroom
putteth on a priestly diadem, And as a
bride adorneth herself with her jewels.

For as the earth bringeth forth her
growth, And as the garden causeth the
things that are sown in it to spring
forth; So the Lord GOD will cause
victory and glory To spring forth before
all the nations.

10 שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בַּיהוָה תִּגַּל נַפְשִׁי בַּאלֹהִי כִּי
הִלְבִּישׁוּנִי בְּגָדֵי־יֵשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כְּחַתָּן
יִכְהֶן פָּאֵר וְכִפְלָה תַעֲדָה כְּלִיהָ:
to be bright properly to clothe an embellishment

11 כִּי כְּאֶרֶץ תּוֹצֵא צִמְחָהּ וְכַגְנָה יִרְוַעֶיהָ
תִּצְמַח כֵּן | אֲדַגֵּי יְהוָה יִצְמַח צְדָקָה וְתִהְיֶה נִגְד
כָּל־הַגּוֹיִם:
a garden a sprout to sprout

ישעיהו 62

For Zion's sake will I not hold My
peace, And for Jerusalem's sake I will
not rest, Until her triumph go forth as
brightness, And her salvation as a torch
that burneth.

And the nations shall see thy triumph,
And all kings thy glory; And thou shalt
be called by a new name, Which the
mouth of the LORD shall mark out.

Thou shalt also be a crown of beauty in
the hand of the LORD, And a royal
diadem in the open hand of thy God.

Thou shalt no more be termed
Forsaken, Neither shall thy land any
more be termed Desolate; But thou
shalt be called, My delight is in her,
And thy land, Espoused; For the LORD
delighteth in thee, And thy land shall be
espoused.

For as a young man espouseth a virgin,
So shall thy sons espouse thee; And as
the bridegroom rejoiceth over the bride,
So shall thy God rejoice over thee.

1 לִמְעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׁק וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט
to hush or keep quiet

עַד־יֵצֵא כְנֻגָּהּ צְדָקָהּ וִישׁוּעָתָהּ כָּל־פֶּיד יִבְעֶר:
torch brilliancy

2 וְרָאוּ גוֹיִם צְדָקָהּ וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדָהּ וְקָרָא לָהּ שֵׁם

חֲדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְבְּנוּ :
to puncture

3 וְהָיִיתָ עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת בִּידֵי־יְהוָה וְצִנּוֹר [וְצִנּוֹר] turban glory

מְלוּכָה בְּכַף־אֱלֹהֶיהָ:

4 לֹא־יֵאמַר לָהּ עוֹד עֲזוּבָה וְלֹא־רֹצֵף לֹא־יֵאמַר עוֹד

שְׁמִמָּהּ כִּי לָהּ יִקְרָא חֶפְצִי־בָּהּ וְלֹא־רֹצֵף בְּעוֹלָהּ

כִּי־חֶפֶץ יְהוָה בָּהּ וְאֶרֶץ תִּבְעַל:

5 כִּי־יִבְעַל בַּחֹר בְּתוּלָהּ יִבְעֲלוּהָ בָנֶיהָ וּמִשׁוּשׁ חֲתָן joy

עַל־כֵּלָה יִשְׂשֵׁי עָלֶיהָ אֱלֹהֶיהָ:

I have set watchmen Upon thy walls, O
Jerusalem, They shall never hold their
peace Day nor night: 'Ye that are the
LORD'S remembrancers, Take ye no
rest,

And give Him no rest, Till He establish,
And till He make Jerusalem A praise in
the earth.'

The LORD hath sworn by His right
hand, And by the arm of His strength:
Surely I will no more give thy corn To
be food for thine enemies; And
strangers shall not drink thy wine, For
which thou hast laboured;

But they that have garnered it shall eat
it, And praise the LORD, And they that
have gathered it shall drink it In the
courts of My sanctuary.

Go through, go through the gates, Clear
ye the way of the people; Cast up, cast
up the highway, Gather out the stones;
Lift up an ensign over the peoples.

Behold, the LORD hath proclaimed
Unto the end of the earth: Say ye to the
daughter of Zion: 'Behold, thy salvation
cometh; Behold, His reward is with
Him, And His recompense before Him.'

6 עַל־חומֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַם הַפִּלְדָּתִי שְׁמָרִים כָּל־הַיּוֹם

וְכָל־הַלַּיְלָה תָמִיד לֹא יִחָשּׁוּ הַמְזַכְרִים אֶת־יְהוָה

אֶל־דָּמִי לָכֶם:

7 וְאַל־תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ עַד־יָכוֹנֶן וְעַד־יָשִׁים אֶת־יְרוּשָׁלַם

תְּהִלָּה בָּאָרֶץ:

8 נִשְׁבַּע יְהוָה בְּיָמִינוּ וּבִזְרוֹעַ עֲזוֹ אִם־אֶתֶּן אֶת־דִּגְגָנְךָ עוֹד

מֵאֲכָל לֶאֱיִבֶיךָ וְאִם־יִשְׁתּוּ בְּנֵי־נֶכֶד תִּירוּשָׁךְ ^{new wine} אֲשֶׁר

יִגְעֶת בּוֹ:

9 כִּי מֵאֲסָפִי יֵאָכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה וּמִקְבְּצָיו יִשְׁתַּהוּ

בְּחִצְרוֹת קְדוֹשֵׁי: (ס)

10 עֲבְרוּ עֲבְרוּ בְּשַׁעְרִים פְּנוּ דֶרֶךְ הָעָם ^{to mound up} סָלוּ סָלוּ

הַמְסֻלָּה ^{highway} סִקְלוּ ^{properly} מֵאֲבֹן הָרִימוּ גַם עַל־הָעַמִּים:

11 הִנֵּה יְהוָה הַשְׁמִיעַ אֶל־קִצֵּה הָאָרֶץ אִמְרוּ לְבַת־צִיּוֹן

הִנֵּה יִשְׁעָךְ בָּא הִנֵּה שְׁכָרוֹ אִתּוֹ וּפַעֲלָתוֹ ^{deed} לְפָנָיו:

And they shall call them The holy
people, The redeemed of the LORD;
And thou shalt be called Sought out, A
city not forsaken.

12 וְקִרְאוּ לָהֶם עַם־הַקָּדֹשׁ גְּאוּלֵּי יְהוָה וְלָךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה

עִיר לֹא נֶעְזְבָה: (ס)

ישעיהו 63

'Who is this that cometh from Edom,
with crimsoned garments from Bozrah?
This that is glorious in his apparel,
stately in the greatness of his
strength?'— 'I that speak in victory,
mighty to save.'—

1 מִי־זֶה | בָּא מֵאֶדוֹם חָמוֹץ ^{to be pungent} בְּגָדִים מִבְּצָרָה זֶה

הַדּוֹר בְּלִבוּשׁוֹ ^{to tip over} צֵעָה בְּרֵב כַּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בְּצִדְקָה

רַב לְהוֹשִׁיעַ:

'Wherefore is Thine apparel red, and
Thy garments like his that treadeth in
the winevat?'—

2 מִדּוּעַ אָדָם לְלִבוּשׁוֹ וּבְגָדָיו כְּדֹרֶךְ בָּגָת:

'I have trodden the winepress alone,
and of the peoples there was no man
with Me; yea, I trod them in Mine
anger, and trampled them in My fury;
and their lifeblood is dashed against My
garments, and I have stained all My
raiment.

3 פִּוְרָה | דִּרְכָתִי לְבָדִי וּמַעַמִּים אֵין־אִישׁ אִתִּי ^{fruitful}

וְאֶדְרָכֶם בְּאַפִּי וְאֶרְמָסֶם בְּחַמְתִּי ^{to tread upon} וְיִזְ ^{to spirt} נִצְחָם

עַל־בְּגָדֵי וְכָל־מְלִבוּשֵׁי אֶגְאָלְתִּי: ^{garment}

For the day of vengeance that was in My
heart, and My year of redemption are
come.

4 כִּי יוֹם נִקְם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלֵּי בָּאָה:

And I looked, and there was none to help, and I beheld in astonishment, and there was none to uphold; therefore Mine own arm brought salvation unto Me, And My fury, it upheld Me.

And I trod down the peoples in Mine anger, and made them drunk with My fury, and I poured out their lifeblood on the earth.'

I will make mention of the mercies of the LORD, and the praises of the LORD, according to all that the LORD hath bestowed on us; and the great goodness toward the house of Israel, which He hath bestowed on them according to His compassions, and according to the multitude of His mercies.

For He said: 'Surely, they are My people, children that will not deal falsely'; so He was their Saviour.

In all their affliction He was afflicted, and the angel of His presence saved them; in His love and in His pity He redeemed them; And He bore them, and carried them all the days of old. .

5 וְאֵבִיט וְאֵין עֹזֹר וְאֶשְׁתּוּמָם וְאֵין
to prop סוּמְךָ וְתוֹשֵׁעַ לִי
 זרְעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכָתִנִּי:

6 וְאֶבֹּס to trample עַמִּים בְּאַפִּי וְאֶשְׁכַּרֵם בְּחַמְתִּי וְאֹרִיד לְאָרֶץ
 נִצָּחִים: (ס)

7 חֲסִדֵי יְהוָה | אֲזַכִּיר תְּהִלַּת יְהוָה כְּעֵל כָּל אֲשֶׁר־גִּמְלָנוּ
 יְהוָה וְרַב־טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־גִּמְלָם כְּרַחֲמֵי
 וּכְרַב חֲסִדָּיו:

8 וַיֹּאמֶר אֶדְ-עַמִּי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם
 לְמוֹשִׁיעַ:

9 בְּכָל־צָרָתָם | לֹא [לֹו] צָר וּמִלֶּאךָ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם
to lift בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גָאֻלָּם וַיִּנְשָׁאֵם כָּל־יָמָי
compassion עוֹלָם: